

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGA

2014 METAIS LIETUVOS GLOBOS IR PSICHIATRIJOS ĮSTAIGOSE SEIMO KONTROLIERIŲ VYKDYTOS NACIONALINĖS KANKINIMŲ PREVENCIJOS REZULTATŲ APŽVALGA

2015-06-23 Nr. 2015/1-89

Vilnius

I. NACIONALINĖ KANKINIMŲ PREVENCIJA IR BENDRA INFORMACIJA APIE ATLIKTUS PATIKRINIMUS

1. Lietuvos Respublikos Seimui 2013 m. gruodžio 3 d. įstatymu Nr. XII-630 ratifikavus Jungtinių Tautų Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą Fakultatyvų protokolą (toliau vadinama – Fakultatyvus protokolas) ir priėmus Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo (toliau vadinama – LRSKĮ) pakeitimus, pagal kuriuos Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriams buvo pavesta vykdyti nacionalinę kankinimų prevenciją laisvės apribojimo vietose nuolat jose lankantis (2014 m. sausio 1 d. įsigaliojusios LRSKĮ 3 ir 19¹ straipsnių nuostatos), Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga (toliau vadinama – Įstaiga) tapo nacionaline kankinimų prevencijos institucija.

Vykdydami nacionalinę kankinimų prevenciją Seimo kontrolieriai naudojami plačiais įgaliojimais: jie turi teisę pasirinkti, kokias laisvės apribojimo vietas aplankyti ir kokius asmenis apklausti, patekti į visas laisvės apribojimo vietas ir visas jose esančias patalpas, susipažinti su jų įrengimu ir infrastruktūra. Be to, Seimo kontrolieriai turi teisę kalbėtis be liudininų su asmenimis, kurių laisvė apribota, taip pat apklausti bet kokius kitus asmenis, kurie galėtų suteikti reikiamos informacijos, laisvės apribojimo vietų patikrinimus atlikti kartu su pasirinktais ekspertais.

Pagal Fakultatyvaus protokolo 4 straipsnį laisvės apribojimo vieta laikytina bet kuri valstybės jurisdikcijoje esanti ir kontroliuojama įstaiga, kurioje valdžios institucijai įsakius, paraginūs, sutikus ar pritarus asmenims yra arba gali būti apribota laisvė. Laisvės apribojimas reiškia bet kokią asmens sulaikymą ar įkalinimą, ar apgyvendinimą viešojoje ar privačioje laisvės apribojimo vietoje, kurios tam tikros teisminės, administracinės ar kitos valdžios institucijos įsakymu tam asmeniui neleidžiama savo noru palikti. Taigi patikrinimai organizuojami bet kioje vietoje, kurioje asmenų laisvė yra arba gali būti apribota, t. y. policijos komisariatų areštines, įkalinimo, globos, psichiatrijos, užkrečiamųjų ligų gydymo, užsieniečių laikymo ar apgyvendinimo ir kitose įstaigose.

2. Po apsilankymo laisvės apribojimo vietose Seimo kontrolieriai teikia ataskaitas su išvadomis bei rekomendacijomis. Jas kompetentingos institucijos privalo išnagrinėti, konsultuotis su Seimo kontrolieriais dėl rekomendacijų galimų įgyvendinimo priemonių ir informuoti Seimo kontrolierius apie jų pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo rezultatus.

3. 2014 m.–2015m. žmogaus teisių padėtis tikrinta Paberžės globos namuose (toliau vadinama – Paberžės GN) (2014-04-16), Betzatos bendruomenės socialinės globos namuose (toliau vadinama – Betzatos GN) (2014-04-16), Dūseikių socialinės globos namuose (toliau vadinama – Dūseikių GN) (2014-05-08), viešosios įstaigos „Sevilis“ senelių namuose (toliau vadinama –

senelių namai „Sevilis“ (2014-08-13), Elektrėnų socialinės reabilitacijos centre (toliau vadinama – Elektrėnų SRC) (2014-08-26), Elektrėnų socialinės globos namuose (toliau vadinama – Elektrėnų GN) (2014-09-03), Švenčionių socialinių paslaugų centro senų ir neįgalių žmonių globos namuose (toliau vadinama – Švenčionių SPC) (2015-09-10), Čiužiakampio senelių globos namuose (toliau vadinama – Čiužiakampio GN) (2014-09-19), Eišiškių asmens sveikatos priežiūros centro globos skyriuje (toliau vadinama – Eišiškių GS) (2014-09-19), viešojoje įstaigoje Antavilių pensionate (toliau vadinama – Antavilių pensionatas) (2014-11-05), taip pat viešosios įstaigos Respublikinės Šiaulių ligoninės Psichiatrijos klinikoje (toliau vadinama – Šiaulių PK) (2014-07-29).

II. IŠVADOS DĖL ŽMOGAUS TEISIŲ PADĖTIES GLOBOS ĮSTAIGOSE IR ŠIAULIŲ PSICHIATRIJOS KLINIKOJE

4. Atlikus patikrinimus pirmiau nurodytose įstaigose, buvo užfiksuoti šie trūkumai, dėl kurių galimai pažeidžiamos jose laikomų (apgyvendintų) asmenų žmogaus teisės: a) dėl pakankamo darbuotojų skaičiaus ir kompetencijos, b) dėl sąlygų neįgaliesiems ir gyvenamosios aplinkos, c) dėl saugumo ir privatumo užtikrinimo, d) dėl individualios globos ir savarankiškumo skatinimo, e) dėl teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų, f) dėl suvaržymo priemonių taikymo, g) dėl tiekiamo maitinimo, h) dėl galimybės pateikti prašymus ir skundus.

4.1. Dėl pakankamo darbuotojų skaičiaus ir kompetencijos

4.1.1. Tinkamą socialinės globos, sveikatos priežiūros įstaigų veiklos organizavimą užtikrina pakankami personalo sudėtis ir skaičius. Deja, ne visose globos įstaigose užtikrinami gyventojų poreikius atitinkanti personalo sudėtis ir skaičius.

Patikrinimo senelių namuose „**Sevilis**“ metu kilo abejonių dėl pakankamo darbuotojų skaičiaus: nebuvo reaguota į pagalbos kvietimo signalus, gyventojai su įvairiais prašymais (arbatos, pagalbos norint pasinaudoti tualetu ir pan.) kreipėsi į Seimo kontrolierių įstaigos atstovus. Atsižvelgiant į tai, kreiptasi į Socialinių paslaugų priežiūros departamentą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos prašant įvertinti, ar įstaigoje visą parą užtikrinamas teisės aktų reikalavimus atitinkantis darbuotojų skaičius.

Čiužiakampio GN buvo neužpildyti įstaigos vadovo pavaduotojo socialiniams reikalams, kineziterapeuto, valytojo, socialinio darbuotojo, socialinio darbuotojo padėjėjo ir darbininko etatai, **Eišiškių GS** – vidaus ligų gydytojo, kineziterapeuto, vyr. socialinio darbuotojo ir socialinio darbuotojo etatai, taip pat bendrosios praktikos slaugytojo ir slaugytojo padėjėjo etatai, kuriems užpildyti trūko lėšų, **Elektrėnų SRC** – socialinio darbuotojo etatas. Įstaigoms rekomenduota imtis priemonių užpildyti laisvus etatus.

4.1.2. Lankantis įstaigose taip pat nustatyta, kad ne visi darbuotojai dalyvauja mokymo programose, susijusiose su neįgaliųjų, vyresnio amžiaus žmonių teisėmis. **Paberžės GN** darbuotojai nepakankamai informuoti apie Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos reikalavimų taikymą, smurto jo kontrolę ir prevenciją, agresyvaus elgesio valdymą, konfliktų psichologiją, būdus išvengti laisvės apribojimų, suvaržymų bei izoliavimo taikymo, psichikos sveikatos priežiūrą ir pan. Panaši situacija nustatyta **Čiužiakampio GN, Betzatos GN, Elektrėnų GN, Švenčionių SPC, Elektrėnų SRC, Eišiškių GS, Šiaulių PK** ir senelių namuose „**Sevilis**“.

Be to, lankantis senelių namuose „**Sevilis**“, gyventojai skundėsi kai kurių šios įstaigos darbuotojų netinkamu bendravimu ir balso tonu.

Eišiškių GS stebėta, kaip prieš dieną atvažiavusiai gyventojai nepavyko susisiekti su artimaisiais (neveikė jos mobiliojo telefono SIM kortelė), ji kreipėsi pagalbos į darbuotojus, tačiau nebuvo imtasi priemonių nedelsiant padėti moteriai, todėl kilo abejonė, ar darbuotojai tinkamai

reaguoja į gyventojų pagalbos prašymus, skatina juos palaikyti socialinius ryšius su šeima ir artimaisiais.

Visų įstaigų dirbančių asmenų darbo kokybei gerinti rekomenduota pagal galimybes organizuoti mokymus aktualiomis žmogaus teisių, asmenų su specialiaisiais poreikiais teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos, Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos reikalavimų taikymo temomis. Senelių namams „Sevilis“ taip pat rekomenduota užtikrinti, kad personalo ir gyventojų santykiai būtų grindžiami abipusės pagarbos, tarpusavio supratimo ir susitarimo principais, **Eišiškių GS** – kad darbuotojai visuomet tinkamai reaguotų į gyventojų pagalbos prašymus, skatintų juos palaikyti socialinius ryšius su šeima ir artimaisiais.

4.2. Dėl sąlygų neįgaliesiems ir gyvenamosios aplinkos

4.2.1. Patalpų pritaikymas neįgaliesiems: daugelyje įstaigų įėjimas į įstaigą nėra prieinamas asmenims su judėjimo negalia (**Dūseikių GN**), taip pat asmenims su negalia nėra pritaikytos vidaus patalpos, nesudarytos tinkamos sąlygos savarankiškai judėti (**Elektrėnų SRC**, **Švenčionių SPC**, senelių namuose „Sevilis“). **Švenčionių SPC** gyventojai bijo savarankiškai naudotis platforminiu keltuvu ir nemokomi tai daryti. Ne visiems judėjimo negalią turintiems asmenims sudaryta galimybė stebėti aplinką pro langą sėdint arba gulint (**Dūseikių GN**, **Antavilių pensionate**).

Įstaigoms rekomenduota imtis priemonių užtikrinti, kad pagrindinis įėjimas ir kitos patalpos, tarp jų ir higienos patalpos, būtų prieinamos asmenims su negalia (įrengtos nuovažos, keltuvai ir kt.), tokiems asmenims, atsižvelgiant į amžių bei sveikatos būklę, būtų sudarytos tinkamos sąlygos savarankiškai jomis naudotis ir judėti, o judėjimo negalią turintiems gyventojams langų aukštis ir lovos vieta sudarytų galimybę stebėti aplinką pro langą sėdint arba gulint.

4.2.2. Patalpų įrengimas, higienos sąlygos: **Eišiškių GS** esanti aplinka nėra artima namų aplinkai, gyvenamieji kambariai niekuo nesiskyrė nuo stacionarių asmens sveikatos priežiūros paslaugų įstaigos palatų.

Čiužiakampio GN ne visuose kambariuose vienam asmeniui yra užtikrinamas teisės aktuose numatytas minimalus vienam asmeniui tenkantis gyvenamosios patalpos plotas (5 m²). **Šiaulių PK** taip pat neužtikrinamas numatytas minimalus plotas (7 m²) vienam pacientui palatoje, yra palatų, kuriose daugiau kaip 4 lovos, nėra įrengtos vienvietės palatos.

Paberžės GN sanitarinės patalpos nepilnai aprūpinamos higienos priemonėmis, o **Elektrėnų RC** naujai apgyvendinamiems asmenims duodami čiužiniai nėra dezinfekuojami.

Įstaigoms rekomenduota pašalinti nustatytus trūkumus. **Šiaulių PK** rekomenduota imtis priemonių, kad visi pacientai turėtų dantų šepetuką, prausimosi priemones ir šukas.

4.3. Dėl saugumo ir privatumo užtikrinimo

4.3.1. Pagalbos kvietimo mygtukai, asmenų stebėjimas: įstaigose gyventojams (pacientams) turi būti užtikrintos tokios sąlygos, kurios prisidėtų prie galimybės jiems saugiai jaustis. Siekiant užtikrinti visapusę asmenų teisių apsaugą bei tinkamas gyvenimo sąlygas, turi būti sudaroma galimybė bet kuriuo metu, esant poreikiui, pasinaudoti pagalbos kvietimo sistema ir gauti būtinąją bei tuo metu reikalingą pagalbą, tačiau, lankantis įstaigose, paaiškėjo, kad tokia galimybė užtikrinta ne visur.

Švenčionių SPC pagalbos kvietimo sistema nėra įrengta, kitose įstaigose ji įrengta ne visuose gyvenamuosiuose kambariuose (senelių namuose „Sevilis“, **Čiužiakampio GN**) arba yra įrengta tik dalyje įstaigos (**Paberžės GN** – tik antrojo aukšto koridoriuje, **Dūseikių GN** – tik pirmajame skyriuje, **Antavilių pensionate** – tik ketvirtajame korpuse).

Pastebėtina ir tai, kad, jei pagalbos iškvietimo sistema neįrengta, jos funkciją, t. y. informuoti apie pagalbos poreikį, netiesiogiai įpareigoti vykdyti kiti gyventojai ir taip ribojama jų teisė į privatų gyvenimą.

Taip pat svarbu, kad darbuotojai tinkamai reaguotų į pagalbos kvietimo signalą. Senelių namuose „Sevilis“ pasitaikė atveju, kai į pagalbos mygtuko signalą nebuvo reaguojama. **Elektrėnų GN** pagalbos kvietimo signalas (užsideganti lemputė slaugytojų poste) yra netinkamas, kadangi darbuotojai jo dažnai nepastebi.

Visoms įstaigoms rekomenduota užtikrinti gyventojams galimybę bet kada išsikviesti pagalbą bei tai, kad pagalbos kvietimo sistema visur būtų techniškai tvarkinga.

Šiaulių PK pirmame (poūmių būsenų) skyriuje nevykdomas koridoriaus stebėjimas vaizdo kameromis, rekomenduota imtis priemonių įrengti vaizdo stebėjimo sistemą.

4.3.2. Priešgaisrinė sauga, kitų institucijų patikrinimai: vizito senelių namuose „Sevilis“ pastebėta, kad laiptai, vedantys iš trečio ir antro aukštų į pirmą, yra tokie statūs, jog gyventojai gaisro atveju galimai nespėtų laiku ir saugiai evakuotis. Kreiptasi į Vilniaus apskrities priešgaisrinę gelbėjimo valdybą prašant įstaigoje atlikti priešgaisrinės saugos patikrinimą.

Antavilių pensionate dauguma darbuotojų ir gyventojų nurodė, kad teoriškai yra supažindinti su veiksmais, kurių turėtų imtis, jeigu įstaigoje kiltų gaisras, tačiau praktikoje tiksliai nežinotų kaip reikėtų elgtis. Įstaigai rekomenduota užtikrinti, kad tiek darbuotojai, tiek gyventojai, kilus gaisrui ar kitai ekstremaliai situacijai, žinotų kaip elgtis ir ką daryti, kad būtų įvykdyta saugi evakuacija.

Betzatos GN nebuvo atlikti ne tik priešgaisrinės saugos, bet ir visuomenės sveikatos bei maitinimo organizavimo saugos patikrinimai.

4.3.3. Asmenų privatumas: **Eišiškių GS** gyventojams nesudaryta galimybė užsirakinti savo gyvenamajame kambaryje. Rekomenduota, kad gyventojams, kurie nekelia pavojaus savo arba kitų asmenų saugumui, būtų sudaryta tokia galimybė.

Šiaulių PK nėra sudarytos sąlygos pacientams užsirakinti higienos patalpose, todėl rekomenduota šią galimybę sudaryti, o pacientų saugumui užtikrinti įrengti užraktą kurį, esant poreikiui, galėtų atrakinti įstaigos darbuotojai.

Antavilių pensionate apiprausiant Alzheimerio liga sergančius gyventojus nenaudojamos širmos, darbuotojai ne visuomet pasibeldžia prieš įeidami į gyvenamąsias patalpas, buvo atveju, kuomet darbuotojai klausėsi gyventojų privačius pokalbius telefonu. Tai, kad darbuotojai, įeidami į kambarius, nesibeldžia, pastebėta ir **Senelių namuose „Sevilis“**. **Dūseikių GN** rekomenduota įtaisyti širmas, kai yra prausiami savimi negalintys pasirūpinti asmenys bei tinkamai užtikrinti privatumą vykdant pacientų apžiūrą.

Paberžės GN, Šiaulių PK ir senelių namuose „Sevilis“ nėra atskiros patalpos, kur netrukdomai galėtų vykti pasimatymai su artimaisiais ar gyventojai (pacientai) galėtų nekludomai pabūti dviese. Todėl rekomenduota įrengti atskirą, pasimatymams skirtą patalpą.

4.4. Dėl individualios globos ir savarankiškumo skatinimo

4.4.1. Individualūs socialinės globos planai (ISGP): lankantis senelių namuose „Sevilis“ ir **Eišiškių GS** nustatyta, kad gyventojams nesudaromi ISGP. **Čiužiakampio GN** gyventojams sudaryti ISGP nėra peržiūrimi ir tikslinami. **Paberžės GN** juos sudarant, peržiūrint, nedalyvauja gyventojai. Įstaigoms rekomenduota tinkamai, kartu su kiekvienu gyventoju sudaryti ISGP ir juos reguliariai peržiūrėti per teisės aktuose numatytus terminus.

4.4.2. Gyventojų mokymas, savarankiškumo skatinimas: gyventojų savarankiškumo skatinimui, prarastų įgūdžių atstatymui įstaigose turi būti skiriamas ypatingas dėmesys. Tačiau vis dar pasitaiko atveju, kuomet gyventojai neskatinami patys rūpintis savimi, mokytis ir būti kuo savarankiškesni.

Paberžės GN, Dūseikių GN yra klausos ir (arba) regos negalią turinčių gyventojų, tačiau jie neskatinami mokytis alternatyvių bendravimo įgūdžių, tokių kaip Brailio raštas ir (arba) gestų kalba bei kitų.

Betzatos GN gyventojai nėra skatinami ir mokomi naudotis kompiuteriu bei internetu, nėra nevykdomas jų lytinis švietimas, o **Paberžės GN** gyventojams nesudarytos galimybės nuolat naudotis bendru kompiuteriu.

Šiaulių PK rekomenduota pacientams, pagal poreikį, suteikti informaciją apie seksualinę ir reprodukcinę sveikatą, šeimos planavimą, šalutinį kontracepcijos priemonių poveikį.

Dūseikių GN gyventojai jaučiasi išnaudojami, kadangi jiems nepadedama atlikti kasdienes buitinius darbus, t. y. valyti bendrojo naudojimo patalpas, tvarkyti aplinką ir pan., nesudaromos galimybės savarankiškai ugdyti įgūdžius skalbiant savo drabužius (gyventojai neaprupinti pakankamu kiekiu buitinių skalbimo mašinų), ne visuomet sudaroma galimybė naudotis visais stalo įrankiais. **Eišiškių GS** sudaryta nepakankamai galimybių šių globos namų gyventojams patiems gamintis maistą čia įrengtoje virtuvėlėje (joje trūko indų bei įrankių).

Senelių namuose „**Sevilis**“ gyventojai nesijautė esantys savarankiški, teigė, kad neišeina pasivaikščioti, nes darbuotojai „gali bartis“.

Įstaigoms rekomenduota imtis priemonių, kad gyventojai būtų mokomi kasdienių įgūdžių, skatinami būti kuo savarankiškesni, viską, kas įmanoma, atliktų patys, nebijotų tai daryti savarankiškai, būtų stiprinamas jų pasitikėjimas savimi. Skatinti ir mokyti gyventojus savarankiškumo rekomenduota ir **Švenčionių GN** bei **Čiužiakampio GN**. **Betzatos GN** rekomenduota, kad, pagerėjus gyventojų socialiniam savarankiškumui ir sveikatos būklei, įstaiga tarpininkautų ir kreiptųsi į atitinkamas valstybės institucijas dėl jo neveiksnumo peržiūrėjimo.

Lankantis **Elektrėnų SRC** taip pat nustatyta, kad, pervedant dalį gyventojams priklausančių socialinių pašalpų į UAB MAXIMA LT „*Ačiū*“ kortelę, yra apribojama galimybė įsigyti prekes kitose prekybos vietose. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos prašyta įvertinti, ar tokiu būdu nėra pažeidžiamos šios įstaigos gyventojų teisės patiems rinktis, kur įsigyti būtiniausias reikmenis.

Šiaulių PK rekomenduota, kad, esant poreikiui, pacientams nedelsiant būtų užtikrinamos vertėjos paslaugos.

4.4.3. *Gyventojų užimtumas*: lankantis **Dūseikių GN** pastebėta, kad administracija skiria nepakankamai lėšų gyventojų laisvalaikiui organizuoti, dėl ko gyventojai būna priversti iš asmeninių lėšų įsigyti laisvalaikiui naudojamus bendrus daiktus (pvz., televizorių). Rekomenduota skirti tam pakankamai lėšų.

Senelių namuose „**Sevilis**“ kai kurių gyventojų kambariuose televizoriai neveikė, rekomenduota padėti gyventojams išspręsti šiuos techninius nesklaidumus.

Betzatos GN gyventojai savo laisvu laiku turi dirbti įvairius buitines darbus (pvz., kapoti malkas, tvarkyti teritoriją ir pan.), tad rekomenduota imtis priemonių organizuoti gyventojų laisvalaikį.

4.5. *Dėl teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų*

4.5.1. *Leidimas-higienos pasas*: **Čiužiakampio GN** išduotas leidimas-higienos pasas leidžia teikti tik bendrosios praktikos slaugos paslaugas, nors įstaigoje dirba vidaus ligų gydytoja ir kineziterapeutė. Todėl kilo įtarimas, kad asmens sveikatos priežiūros paslaugos įstaigoje galimai teikiamos nesilaikant tokių paslaugų veiklą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų. Valstybinės akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos prašyta įvertinti, ar įstaiga atitinka nustatytus licencijuojamų sveikatos priežiūros paslaugų veiklą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus.

4.5.2. *Informavimas apie sveikatos būklę ir skirtą gydymą, sutikimas gydytis*: **Šiaulių PK** pacientai skundėsi, kad nėra informuoti, koks gydymas jiems skirtas ir kokius vaistus jie vartoja, ar

gydymas yra veiksmingas, kiek laiko jis tęsis; jie negali atsisakyti tam tikrų medicininių intervencijų (leidžiamus vaistus pakeisti kitais vaistinėmis preparatais); pacientams neužtikrinama teisė susipažinti su medicinos dokumentais ir gauti jų ištraukas pagal teisės aktų nustatytus reikalavimus (sprendimą dėl leidimo susipažinti su medicinos dokumentais ir jų ištraukomis priima direktorius). Įstaigai rekomenduota užtikrinti, kad pacientai, kurie gydomi savo noru, visuomet turėtų galimybę pateikti pareiškimą dėl gydymo atsisakymo ir būti išrašyti iš įstaigos, atsisakyti medicininių intervencijų (galėtų vienos formos vaistinius preparatus pakeisti kitais, pateikti pageidavimą taikyti alternatyvius gydymo metodus ir pan.), taip pat jie būtų tinkamai informuojami, koks gydymas skiriamas ir kokius vaistus vartoja, ar gydymas yra veiksmingas, taip pat kiek laiko jis tęsis; pacientai, išskyrus teisės aktuose numatytas išimtis, netrukdomai galėtų susipažinti su medicinos dokumentais ir jų ištraukomis.

Paberžės GN, Dūseikių GN prie įrašų gyventojų sveikatos istorijose nėra asmenų parašų dėl sutikimo ar atsisakymo gydytis. Rekomenduota užtikrinti, kad prie įrašų gyventojų sveikatos istorijose būtų asmenų parašai (sutikimas, atsisakymas ir pan.) dėl jiems skirtą gydymo.

Paberžės GN gyventojai taip pat nėra informuojami dėl susirgimų onkologinėmis ligomis. Rekomenduota, kad gyventojai apie jiems nustatytų ligų diagnozes būtų informuojami vadovaujantis galiojančiais teisės aktais, o ne įstaigos administracijos vienašališku sprendimu.

4.5.3. Dalyvavimas prevencinėse sveikatos tikrinimo programose.

Paberžės GN, Dūseikių GN gyventojams nepasiūloma pasinaudoti valstybės kompensuojamomis prevencinėmis sveikatos tikrinimo programomis. Rekomenduota, kad šių įstaigų gyventojams nuolat būtų siūloma pasinaudoti minėtomis programomis.

4.5.4. Pakankamo personalo užtikrinimas: **Dūseikių GN** tiek nakties, tiek dienos metu vienam slaugos darbuotojui tenka per didelis kiekis gyventojų prižiūrėti. Rekomenduota užtikrinti, kad vienam slaugos darbuotojui tiek nakties, tiek dienos metu tektų prižiūrėti ne didesnę kiekį gyventojų nei numatyta pagal teisės aktus.

4.5.5. Priverstinis hospitalizavimas: lankantis **Šiaulių PK** nustatyta, kad priverstinai hospitalizuoti pacientai neturi galimybės ginčyti teismo sprendimo pratęsti priverstinį hospitalizavimą ir gydymą, nekviečiami dalyvauti teismo posėdžiuose sprendžiant jų priverstinio hospitalizavimo ir gydymo pratęsimo klausimą.

Atsižvelgiant į tai, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos prašyta apsvarstyti galimybę įtvirtinti priverstinai hospitalizuoto asmens teisę skusti teismo išduotą leidimą pratęsti jo priverstinį hospitalizavimą ir gydymą, siekiant užtikrinti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir tarptautiniuose teisės aktuose įtvirtintų visų asmenų lygybės prieš įstatymą ir teismą principo, taip pat teisės į teisingą teismą įgyvendinimą.

Šiaulių PK rekomenduota pasirašytinai informuoti priverstinai hospitalizuotus asmenis apie teismo posėdį, kuriame bus sprendžiamas jų priverstinio hospitalizavimo ir gydymo pratęsimo klausimas, ir apie teisę jame dalyvauti.

4.6. Dėl suvaržymo priemonių taikymo

4.6.1. **Paberžės GN, Dūseikių GN**, taikant gyventojams fizinio suvaržymo priemones (medicininius diržus), sprendimus dėl jų panaudojimo priima Globos namų administracija. Be to, tokių priemonių taikymas nėra registruojamas (**Paberžės GN**) arba registruojamas netinkamai – nenurodant fizinio suvaržymo priemonių taikymo aplinkybių (**Dūseikių GN**).

Įstaigoms rekomenduota imtis priemonių, kad, taikant gyventojams fizinį suvaržymą (medicininius diržus, patalpinimą į izoliavimo kambarį), jis būtų taikomas tik gydytojo (arba kito sveikatos priežiūros specialisto, nedelsiant informavus gydytoją) sprendimu, jo taikymas būtų registruojamas atskirame žurnale, kuriame būtų nurodomos fizinio suvaržymo priemonių taikymo aplinkybės.

Siekiant stebėti pacientams taikomo fiksavimo dažnumą ir jo taikymo priežastis bei palaiapsniui mažinti būtinybę jį taikyti, **Šiaulių PK** rekomenduota, kad pacientų fiksavimo atvejai būtų registruojami specialiaame žurnale, nurodant suvaržymo priemonės taikymo pradžios ir pabaigos laiką, konkretaus atvejo aplinkybes, taikymo priežastis, pacientui arba darbuotojams padarytus sužalojimus (jei tokių būtų) bei priemonę skyrusį (arba davusį leidimą ją skirti) gydytoją.

Šiaulių PK pacientams taip pat nustatyti pasivaikščiojimo lauke apribojimai. Įstaigai rekomenduota visiems be išimties pacientams sudaryti sąlygas kasdien pasivaikščioti lauke.

Senelių namuose „**Sevilis**“ rekomenduota atsisakyti gyvenamųjų kambarių rakinimo nakties (kartais ir dienos) metu praktikos.

4.7. Dėl tiekiamo maitinimo

4.7.1. Lankantis **Šiaulių PK** nustatyta, kad pacientams nėra užtikrinamas maitinimas pagal religinius, kultūrinius ar kitokius įsitikinimus, pacientai taip pat negali pateikti pageidavimų dėl maisto produktų ar patiekalų asortimento. Rekomenduota užtikrinti šias galimybes.

Antavilių pensionate apklausus gyventojus, daugelis jų nurodė, kad nežino, jog gali teikti pageidavimus dėl maitinimo pakeitimo, t. y. prašyti įstaigos administracijos, kad maistas jiems būtų pakeistas kitu, nei iki šiol gaudavo (pvz., dažniau patiekti mėsos produktų arba miltų gaminių ir pan.). Rekomenduota supažindinti asmenis su galimybe pateikti pageidavimus dėl maisto produktų ir (arba) patiekalų asortimento.

4.8. Dėl galimybės pateikti prašymus ir skundus

4.8.1. Gyventojų galimybė teikti skundus yra netinkamo elgesio prevencija, tačiau **Eišiškių GS** ši galimybė nėra užtikrinta. Čia gyventojai nėra informuojami darbuotojų apie galimybę pateikti prašymus, skundus įstaigos administracijai, informaciniuose stenduose nėra informacijos apie galimybę pateikti tokius kreipimusis. Įstaigai rekomenduota, kad gyventojams būtų sudarytos tinkamos sąlygos pateikti kreipimusis įstaigos administracijai: naujai atvykę gyventojai būtų supažindinami su galimybe pateikti kreipimusis, informacija apie šią galimybę būtų patalpinta informaciniuose stenduose ir teikiama darbuotojų.

Šiaulių PK rekomenduota atlikti klausimų, keliamų pacientų pateikiamuose rašytiniuose kreipimuose įstaigai, analizę.

III. GLOBOS IR PSICHIATRIJOS ĮSTAIGOMS SEIMO KONTROLIERIŲ TEIKTŲ REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMAS

5. Visos kompetentingos institucijos, išnagrinėjusios Seimo kontrolierių joms pateiktas išvadas ir rekomendacijas, pateikė informaciją apie tai, kokių priemonių jau ėmėsi ir kokių ketina imtis, siekdamos įvykdyti joms pateiktas rekomendacijas. Kai kurios įstaigos sudarė ir pateikė rekomendacijų įgyvendinimo planus su konkrečiais numatomų priemonių įvykdymo terminais.

5.1. Dėl pakankamo darbuotojų skaičiaus ir kompetencijos

5.1.1. Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, įvertinęs, ar senelių namuose „**Sevilis**“ visą parą užtikrinamas teisės aktų reikalavimus atitinkantis darbuotojų skaičius, informavo, kad įstaiga yra departamentui žinoma kaip rizikinga, linkusi nesilaikyti teisės aktų reikalavimų, tačiau, atlikus įstaigos atitikties licencijavimo reikalavimams vertinimą vietoje, neatitikimų, įskaitant ir personalo struktūrai bei skaičiui, nebuvo

nustatyta. Atsižvelgus į Seimo kontrolierių rekomendacijas, šios įstaigos socialinės globos kokybės vertinimą departamentas planuoja įtraukti į 2015 m. numatomų patikrinti įstaigų sąrašą, taip pat planuojama numatyti dažnesnius šios įstaigos vertinimus.

Eišiškių GS ir **Elektrėnų SRC** nurodė, kad socialinio darbuotojo etatai buvo užpildyti, tačiau **Eišiškių GS** atsakyme nieko neužsiminta apie kitų čia dirbančių asmenų skaičiaus pakitimus, kurie atitiktų teisės aktų reikalavimus.

Čiužiakampio GN informavo, kad laisvi etatai bus užpildyti įgyvendinus projektą „*Čiužiakampio senelių globos namų perkėlimas į naujai statomą pastatą*“, kurio įgyvendinimo pabaiga numatyta 2015 m. pirmame pusmetyje.

5.1.2. Dėl darbuotojų kvalifikacijos kėlimo senelių namai „**Sevilis**“ informavo, kad 2014 m. rugsėjo 22 d. vykusio susirinkimo metu darbuotojai buvo supažindinti su pagrindiniais etikos principais darbo vietoje, sudarytas jų mokymų planas: žmogaus teisių ir laisvių pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją klausimais (įvyko 2014 m. spalio 2 d., dalyvavo 14 darbuotojų), žmonių su specialiaisiais poreikiais teisių ir laisvių apsaugos klausimais (planuota organizuoti 2014 m. lapkričio 3 d.), JT neįgaliųjų teisių konvencijos reikalavimų taikymo klausimais (planuota organizuoti 2014 m. lapkričio 4 d.).

Eišiškių GS nurodė, kad sąlygos susipažinti su žmogaus teisėmis, Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija, paskaityti naujausius straipsnius, susijusius su socialiniais įgūdžiais sudarytos socialinių darbuotojų kabinete.

Elektrėnų SRC, Elektrėnų GN, Betzatos GN ir **Šiaulių PK** taip pat atsižvelgta į rekomendacijas dėl darbuotojų kvalifikacijos kėlimo ir suorganizuoti (ar įtraukti į metų planą) mokymai rekomenduotomis ir darbuotojams aktualiomis temomis.

Čiužiakampio GN apie rekomendacijos organizuoti mokymus įgyvendinimo informacijos nepateikė.

5.2. Dėl sąlygų neįgaliesiems ir gyvenamosios aplinkos

5.2.1. *Patalpų pritaikymas neįgaliesiems*: senelių namai „**Sevilis**“ informavo, kad kreipėsi į pastato savininką dėl patalpų pritaikymo asmenims su negalia – nuovažų ir keltuvo įrengimo.

Dūseikių GN informavo, kad pagrindinis įėjimas buvo pritaikytas asmenims su judėjimo negalia, informaciniai užrašai pateikiami pakankamai dideliu raštu, tačiau Brailio raštu jų nėra, nes tiesiog nėra čia laikomų asmenų, kurie mokėtų skaityti Brailio raštą. Taip pat teigiama, kad judėjimo negalią turintiems gyventojams sudaryta galimybė gyvenamajame kambaryje stebėti aplinką pro langą sėdint ar gulint.

Elektrėnų SRC nurodė, kad pirmame aukšte visos laikino apnakvindinimo patalpos yra prieinamos neįgaliesiems, o neįgalūs asmenys savarankiškai gyventi siunčiami į Elektrėnų GN, kuriuose veikia savarankiško gyvenimo namų padalinys. Kadangi šio padalinio pakanka apgyvendinti visus norinčius neįgaliuosius, antro aukšto pritaikyti neįgaliųjų poreikiams neketinama.

Švenčionių SPC informavo, kad įstaigoje gyvena 18 asmenų su sunkia negalia, kuriems reikalinga nuolatinė specialistų priežiūra ir pagalba, ir kuriems naudotis atviru platforminiu keltuviu savarankiškai yra sudėtinga ir nesaugu. Įgyvendinus projektą „*Švenčionių socialinių paslaugų centro Senų ir neįgalių žmonių globos namų modernizavimas*“, finansuojamą ES fondų ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis, 2015 m. liepos 1 d. globos įstaiga persikels į naujas rekonstruotas patalpas, kuriose asmenų gyvenimo kokybė žymiai pagerės, kadangi atitiks visus aukščiausius socialinių globos įstaigų techniniam įrengimui keliamus reikalavimus, bus įrengtas uždaras liftas, daugiau asmens higienos ir gyvenamųjų patalpų (vienviečių, dviviečių kambarių), gyventojai bus mokomi naudotis liftu, turės galimybę netrukdomai patekti į asmens higienos ar kitas bendro naudojimo patalpas.

Antavilių pensionatas informavo, kad socialiniai darbuotojai nuolat prižiūri, jog asmenims, turintiems judėjimo negalią, būtų sudaryta galimybė stebėti aplinką pro langą.

5.2.2. Patalpų įrengimas, higienos sąlygos: **Eišiškių GS**, informuodamas apie rekomendacijų įgyvendinimą, patikino, kad kambariuose yra pakankamai inventoriaus, kuriančio jaukią, namams artimą aplinką (gėlės, užuolaidos, paveikslai, televizoriai, būtini baldai).

Čiūžiakampio GN informavo, kad įgyvendinus įstaigos perkėlimo į naujai statomą pastatą projektą (žr. 5.1.1 p.), naujos patalpos atitiks visus teisės aktų reikalavimus, visuose gyventojų kambariuose bus užtikrintas minimalus gyvenamosios patalpos plotas vienam asmeniui.

Viešoji įstaiga Respublikinė Šiaulių ligoninė (toliau vadinama – Šiaulių ligoninė), informuodama apie **Šiaulių PK** pateiktą rekomendacijų įgyvendinimą, nurodė, kad 2012 m. gegužės 31 d. Šiaulių ligoninei ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai pateiktas investicinis projektas, siūlomas įtraukti į valstybės investicijų 2013–2015 m. programą, kuri įgyvendinus būtų rekonstruota 505,39 m² ploto poūmių būsenų skyriaus patalpa, sumažintas lovų skaičius nuo 55 iki 35, įrengta 21 trivietė palata (vienos, dviejų ir trijų vietų), taip pat 18 modernių palatų poūmių būsenų skyriaus pacientams ir 3 specializuotos ypatingo stebėjimo palatos bei kitos būtinos patalpos.

Informuodamos apie rekomendacijų dėl higienos sąlygų trūkumų įgyvendinimą, įstaigos nurodė: **Paberžės GN** – užtikrino sanitarinių patalpų aprūpinamą higienos priemonėmis, **Elektrėnų SRC** – vykdoma apklausa išsigyti apsauginius užvalkalus čiužiniams ir pagalvėms, kurie nepraleistų skysčių ir pagal poreikį būtų plaunami ir dezinfekuojami, **Šiaulių ligoninė** – pacientai aprūpinami prausimosi priemonėmis, sudaryta galimybė du kartus per savaitę išsigyti kasdienio naudojimo rūbų (kojinių, apatinių), asmeninių higienos ir kitų reikmenų.

5.3. Dėl saugumo ir privatumo užtikrinimo

5.3.1. Pagalbos kvietimo mygtukai, asmenų stebėjimas: **Švenčionių GN** ir **Čiūžiakampio GN** informavo, kad, persikėlus į naujas rekonstruotas patalpas (žr. 5.1.1 ir 5.2.1 p.), bus įrengta pagalbos kvietimo sistema, gyventojai turės galimybę išsikviesti personalą bet kuriuo paros metu.

Paberžės GN nurodė, kad pagalbos kvietimo sistema įrengta visoje įstaigoje.

Dūseikių GN informavo, kad įrengė šią sistemą pirmame slaugos skyriuje, nors rekomendacija buvo įrengti pagalbos kvietimo sistemą visoje įstaigoje. Pažymėtina, kad, 2014 m. liepos 28 d. pakartotinai apsilankius Dūseikių GN (2014 m. buvo atliktas vienas pakartotinis patikrinimas siekiant įvertinti pateiktą rekomendacijų įgyvendinimą), nustatyta, kad pagalbos kvietimo sistema neveikė. Dūseikių GN administracija informavo, kad taip nutiko dėl išsikrovusių baterijų. Teigiama, kad baterijos buvo pakeistos kitą darbo dieną, darbuotojams pavesta kasdien kiekviename kambaryje tikrinti pagalbos kvietimo sistemą ir apie gedimus nedelsiant pranešti ūkio darbuotojui.

Senelių namai „Sevilis“ nurodė, kad visuose kambariuose pagalbos iškvietimo sistema buvo sutvarkyta, paskirtas atsakingas darbuotojas stebėti sklandžią pagalbos kvietimo mygtukų veiklą.

Antavilių pensionatas nurodė, kad išanalizuos pagalbos iškvietimo sistemos įdiegimo variantus, pasirinktą tinkamą tiekėją ir 2015 m., esant finansinėms galimybėms, įdiegs šią sistemą pirmajame skyriuje.

Elektrėnų GN informavo, kad pagalbos kvietimo sistema buvo techniškai sutvarkyta, pajungtas garsinis signalas. Siekiant pagerinti gyventojų galimybę nedelsiant išsikviesti pagalbą, 2015 m. numatytos lėšos įrengti belaidę pagalbos kvietimo sistemą.

Šiaulių ligoninė nurodė, kad, įgyvendinus investicinį projektą (žr. 5.2.2 p.), poūmių būsenų skyriuje bus įrengta šiuolaikinė stebėjimo video įranga.

5.3.2. Priešgaisrinė sauga, kitų institucijų patikrinimai: **Antavilių pensionatas** informavo, kad numatyta parengti darbuotojų veiksmų planą kilus gaisrui, darbuotojams kartu su gyventojams

išanalizuoti evakuacijos planus visuose skyriuose bei praveisti gaisrinės saugos instruktažus, taip pat darbuotojams praveisti praktinį užsiėmimą, kaip naudoti gesintuvą, bei dirbtinio gesinimo užsiėmimą.

Vilniaus apskrities priešgaisrinė gelbėjimo valdyba, vykdydama rekomendaciją atlikti senelių namų „**Sevilis**“ priešgaisrinį patikrinimą, nustatė trūkumų (darbuotojams neorganizuotas gaisrinės saugos mokymas ir atestavimas, ne visiems darbuotojams organizuotas periodinis instruktažas darbo vietoje, evakuacijos krypties ženklai neatitinka reikalavimų ir dalis jų yra klaidinantys, trečiame aukšte evakuacijos kelias nėra laisvas, pagalbinėje (skalavimo, lyginimo) patalpoje elektros prailgintuvo laidas neapsaugotas nuo mechaninio poveikio), taip pat kreipėsi į Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentą siūlant inicijuoti globos įstaigų licencijavimo tvarkos papildymą minimaliais gaisrinės saugos reikalavimais.

Vilniaus apskrities priešgaisrinė gelbėjimo valdyba taip pat atliko priešgaisrinį techninį patikrinimą **Betzatos GN** – pažeidimų nenustatyta. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, šiuose globos namuose atlikusi maisto tvarkymo patikrinimą, informavo, kad grupinio gyvenimo namai (taip pat bendruomeniniai vaikų globos namai) pagal savo pobūdį nepriskirtini stacionarioms socialinės globos įstaigoms ir maisto saugą, tvarkymą bei kokybę reglamentuojančių teisės aktų reikalavimai netaikomi su asmeniniu namų ūkio vartojimu susijusiam maisto ruošimui, apdorojimui ir saugojimui. Siekiant skatinti saugaus maisto ruošimo ir sveikos mitybos principų tokio pobūdžio įstaigose laikymąsi, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje 2014 m. rugsėjo 19 d. buvo organizuotas susitikimas, kuriame aptartos šių įstaigų veiklos teisinio reglamentavimo nuostatos ir nuspręsta parengti saugaus maisto ruošimo ir sveikos mitybos principų taikymo rekomendacijas, kuriomis galėtų vadovautis darbuotojai ir jų padėjėjai, taip pat būtų formuojami sveikos mitybos įgūdžiai gyventojams. Vilniaus visuomenės sveikatos centras informavo, kad, atsižvelgiant į tai, jog Betzatos GN nėra priskiriami stacionarių globos įstaigų grupei, neturi teisinio pagrindo vykdyti šios įstaigos visuomenės sveikatos saugos kontrolę.

5.3.3. Asmenų privatumas: **Eišiškių GS** informavo, kad gyventojams, kurie nekelia pavojaus savo arba kitų asmenų saugumui, sudaryta galimybė užsirakinti savo gyvenamajame kambaryje.

Šiaulių ligoninė nurodė, kad, siekiant sukurti kiekvienam pacientui saugią aplinką gydymosi metu, t. y. išvengti nelaimingų atsitikimų (savižudybių, savęs žalavimo bandymų, ūmių širdies veiklos sutrikimų ir pan.), galimybė pacientams užsirakinti higienos patalpose nebus sudaryta, tačiau pacientų privatumui užtikrinti ant higienos patalpų durų naudojami žymėjimai „užimta“.

Dūseikių GN administracija sudarė sutartį įsigyti 7 medicininės širmas, kad būtų užtikrinamas maudomų asmenų privatumas, taip pat vykdant jų medicininę apžiūrą. 5 širmos planuojamos įsigyti ir **Antavilių pensionate**. Čia darbuotojams taip pat praveistos paskaitos profesinės etikos tema, užtikrinta, kad personalas, prieš įeidamas į gyvenamuosius kambarius, pasibelstų, nesiklausytų privačių gyventojų pokalbių telefonu. Senelių namuose „**Sevilis**“ darbuotojų susirinkimo metu darbuotojams taip pat priminta apie pareigą belstis į gyventojų kambarių duris; stebėti, kaip personalas vykdo šią pareigą, paskirtas atsakingas darbuotojas.

Įstaigose buvo atsižvelgta į rekomendaciją dėl pasimatymų kambario įregimo: **Paberžės GN** informavo, kad, atsiradus poreikiui, tam bus naudojamas rakinamas poilsio kambariukas; senelių namuose „**Sevilis**“ gyventojų pasimatymams nuspręsta skirti procedūrinį kabinetą, kurio poreikis nedidelis; **Šiaulių ligoninė** informavo, kad privatiems pokalbiams yra naudojamos sėdimos vietos koridoriuose, vienvietės palatos, valgomieji ir užimtumo kambariai.

5.4. Dėl individualios globos ir savarankiškumo skatinimo

5.4.1. *Individualūs socialinės globos planai (ISGP)*: Senelių namai „Sevilis“ nurodė, kad ISGP gyventojams yra sudaryti. Planai sudaryti dalyvaujant pačiam asmeniui ir (arba) jo giminaičiams.

Eišiškių GS informavo, kad ISGP yra šiuo metu sudaromi.

Čiūžiakampio GN nurodė, kad nuo 2015 m. gyventojų ISGP yra peržiūrimi ir tikslinami.

Paberžės GN nurodė, kad gyventojai yra informuojami apie ISGP sudarymą ir kviečiami šiame procese dalyvauti.

5.4.2. *Gyventojų mokymas, savarankiškumo skatinimas*: senelių namuose „Sevilis“, siekiant skatinti gyventojų savarankiškumą, išrinkta gyventojų taryba, patvirtintos gyventojų vidaus tvarkos taisyklės, gyventojų tarybos nuostatai ir veiklos planas 2014 m., imtasi stebėti gyventojų savarankiškumo raidą pagal kiekvieno iš jų ISGP.

Čiūžiakampio GN informavo, kad gyventojai ir toliau nuolatos yra skatinami palaikyti asmens higieną, ryšius su artimaisiais, tvarkyti savo kambarius, būti kuo savarankiškesni.

Švenčionių GN administracija iš dalies sutiko su rekomendacija dėl čia gyvenančių asmenų savarankiškumo skatinimo, tačiau teigia, kad praktiškai įgyvendinti šią rekomendaciją būtų nesaugu dėl gyventojų nesugebėjimo pilnai savimi pasirūpinti (žr. 5.2.1 p.).

Dūseikių GN, atsakydami apie rekomendacijos skatinti gyventojus mokytis alternatyvių bendravimo įgūdžių, tokių kaip Brailio raštas ir (arba) gestų kalba bei kitų, įgyvendinimą, nurodė, kad, esant poreikiui, bus perkamos tiflopedagogo paslaugos, gyventojai yra nuolatos mokomi alternatyvių bendravimo būdų, tačiau šiuo metu gyvenantys akli arba labai sunkiai matantys asmenys turi ir psichikos sutrikimų, todėl juos mokyti Brailio rašto nėra tikslinga. **Paberžės GN** dėl šios rekomendacijos įgyvendinimo nepateikė informacijos, o atsakydama dėl rekomendacijos užtikrinti gyventojams galimybę nuolat naudotis bendru kompiuteriu, nurodė, kad tokia galimybė sudaryta.

Dūseikių GN informavo, kad, siekiant ugdyti, atstatyti ir palaikyti gyventojų darbinis įgūdžius, jei yra skatinami dalyvauti darbinio užimtumo programose (aplinkos tvarkymo, patalpų valymo, šiltnamių priežiūros ir kiti darbai), darbuotojai jiems visuomet padeda. Įstaiga taip pat nurodė, kad kiekvieno maitinimo metu padedami visi stalo įrankiai, gyventojai mokomi ir skatinami jais naudotis, tačiau pažymėtina, kad pakartotinio lankymosi įstaigoje metu (žr. 5.3.1 p.) gyventojams nebuvo padėti visi reikiami stalo įrankiai. Įstaiga nurodė, kad tuomet darbuotojai nebuvo spėję išdalinti visų stalo įrankių, tačiau šiuo metu darbuotojų ir gyventojų patogumui yra įsigyti stalo įrankių dėklai į kuriuos stalo įrankiai yra sudedami iš anksto ir kuriuos darbuotojai išdėlioja prieš atnešdami maistą, gyventojai ir toliau bus skatinami ir mokomi naudotis visais stalo įrankiais.

Betzatos GN atsakyme nurodoma, kad gyventojai dienomis lanko socialinės globos centrus, kuriuose mokoma kompiuterinio raštingumo, globos namuose yra sudaryta galimybė naudotis kompiuteriu ir internetu tačiau globos namų darbuotojai vertina ir aiškina ne tik darbo kompiuteriu teikiamą naudą, bet ir žalą, todėl vis tiek prioritetą teikia tokioms veikloms, kaip buvimas gryname ore, muzikos klausymas, dvasingumo ugdymas ir pan. Be to, teigiama, kad gyventojai patys nereiškia ypatingo noro užsiimti šia veikla. Taip pat nurodoma, kad nuolat vykdomi bendražmogiškosiomis vertybėmis pagrįsti pokalbiai su gyventojais, kurie apima savęs, kaip lyties identitetą turinčio asmens suvokimą, pagarbaus ir atviro lyčių tarpusavio santykio kūrimą, lyties higieną ir pan., tačiau su rekomendacija vykdyti gyventojų lytinį švietimą įstaiga nesutiko motyvuojant, jog nėra bendro požiūrio, mokliškai pagrįstos koncepcijos ir mokymo programų sutrikusio intelekto asmenims. Dėl rekomendacijos kreiptis į atitinkamas valstybės institucijas dėl neveiksnumo peržiūrėjimo nurodyta, kad gyventojų globėjais ir jų neveiksnumu rūpinasi šeimos nariai, tačiau šių globos namų darbuotojai periodiškai vertina gyventojų socialinį savarankiškumą ir jų būklės pasikeitimus, kuriuos aptaria su šių asmenų šeimos nariais.

Šiaulių ligoninė dėl rekomendacijos pacientams pagal poreikį suteikti informaciją apie seksualinę ir reprodukcinę sveikatą, šeimos planavimą, šalutinį kontracepcijos priemonių poveikį, nurodė, kad asmenų informavimas apie seksualinę ir reprodukcinę sveikatą, šeimos planavimą bei kontracepcijos priemonių šalutinį poveikį bus vykdomas nuolatos. Apie rekomendacijos užtikrinti vertėjo paslaugas įgyvendinimo, įstaiga nurodė, kad Šiaulių PK personalas gali atlikti vertėjo funkcijas anglų, vokiečių ir rusų kalbomis, yra sudaryta sutartis dėl vertimo paslaugų, užsienio piliečiams vertimo paslaugas galės užtikrinti ir jų valstybių atstovybės.

Eišiškių GS nurodė, jog yra sudarytos visos galimybės gyventojams patiems gamintis maistą čia įrengtoje virtuvėlėje.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, įvertinusi, ar **Elektrėnų SRC** nėra pažeidžiamos šios įstaigos gyventojų teisės, kuomet, pervedant dalį gyventojams priklausančių socialinių pašalpų į UAB MAXIMA LT „Ačiū“ kortelę, yra apribojama galimybė įsigyti prekes kitose prekybos vietose, pateikė nuomonę, kad socialinių išmokų mokėjimas, pervedant jas į socialinę kortelę, nepažeidžia asmenų, patyrusių socialinę riziką, teisių, priešingai, apsaugo socialiai pažeidžiamas grupes, užtikrinant, kad paskirta socialinė parama būtų panaudota pagal tikslinę paskirtį, sudarant sąlygas minimaliems poreikiams patenkinti bei mažinant šių asmenų socialinę atskirtį.

5.4.3. *Gyventojų užimtumas*: senelių namai „Sevilis“ informavo, kad, siekiant užtikrinti gyventojams galimybę žiūrėti televizorių, gyventojų kambariuose buvo patikrinti TV priedeliai, šiuo metu gyventojai gali be trikdžių žiūrėti siūlomas televizijos kanalų laidas. Taip pat teigiama, kad, bendradarbiaujant su Nemenčinės miesto biblioteka ir privačių asmenų dėka, įstaigos biblioteka papildyta 58 lenkų kalba parašytomis knygomis.

Dūseikių GN, teikdama informaciją apie rekomendacijų vykdymą, nurodė, kad, siekiant užtikrinti kokybiškesnį gyventojų laisvalaikį bibliotekoje papildomai pastatyti du kompiuteriai su internetine prieiga, atnaujintas žaidimų inventorių, pradėta vykdyti nauja užimtumo veikla – pynimas iš vytelių.

Betzatos GN nesutiko su išvada, jog gyventojams nėra organizuojamas laisvalaikis, pažymėdami, kad vizito metu galimai nebuvo įvardinta visa laisvalaikio veikla: kelionės po Lietuvą ir užsienio valstybes, vizitai į teatrą, boulingą, maudynės ežere, dalyvavimas įvairiuose renginiuose.

Dėl bendrai organizuojamos laisvalaikio veiklos **Betzatos GN** patikinta, kad čia gyvenantys asmenys turi labai plačias veiklų galimybes, kurios stiprina geriausias čia esančių asmenų savybes (kelionės, maudynės, maisto gamyba, spektakliai ir kt.).

5.5. Dėl teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų

5.5.1. *Leidimas-higienos pasas*: Valstybinė akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos informavo, kad, Seimo kontrolierių pateiktos informacijos pagrindu, **Čiūžiakampio GN** atliks teikiamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų neplaninę kokybės kontrolę ir iki 2015 m. rugpjūčio 13 d. pateiks išvadas.

5.5.2. *Informavimas apie sveikatos būklę ir skirtą gydymą, sutikimas gydytis*: **Šiaulių ligoninės** rašte teigiama, kad kiekvienas pacientas raštiškai patvirtina savo sutikimą gydytis. Taip pat pažymima, kad gydymo eigoje pacientui suprantama forma yra paaiškinama apie jo vartojamus vaistus bei galimybes vienos formos vaistinius preparatus keisti kitais; įstaigoje nėra registruota atvejų, kai pacientai atsisako gydymo; pacientų prašymai dėl gydymo atsisakymo įdedami į gydymo stacionare ligos istoriją ir įrašoma apie gydymo keitimą; teisė susipažinti su medicinos dokumentais ir gauti jų ištraukas užtikrinama Šiaulių PK direktoriaus 2010 m. patvirtinta tvarka.

Paberžės GN patikinta, kad imtasi priemonių užtikrinti, jog prie įrašų gyventojų sveikatos istorijose būtų asmenų parašai (sutikimas, atsisakymas ir pan.) dėl jiems skirtą gydymo, gyventojai būtų informuojami dėl susirgimų onkologinėmis ligomis vadovaujantis galiojančiais teisės aktais.

Dūseikių GN nurodė, kad buvo patvirtinta asmens sutikimo dėl sveikatos priežiūros paslaugų teikimo forma ir surinkti gyventojų sutikimai.

5.5.3. *Dalyvavimas prevencinėse sveikatos tikrinimo programose: Paberžės GN ir Dūseikių GN* patikino, kad gyventojams nuolat siūloma pasinaudoti valstybės kompensuojamomis prevencinėmis sveikatos tikrinimo programomis ir jose yra dalyvaujama, tačiau neužsimenama apie tai, kaip imtasi priemonių čia gyvenančius asmenis informuoti nuolatos ir užtikrinti, kad minėta informacija juos tikrai pasiektų.

5.5.4. *Pakankamo personalo užtikrinimas: Dūseikių GN* nurodė, kad įstaigoje slaugytojų pareigybių skaičius atitinka socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvų nustatytas normas, tiek nakties, tiek dienos metu slaugytojų skaičius yra paskirstomas pagal esantį darbo krūvį atsižvelgiant į būtinas atlikti funkcijas. Kadangi naktimis darbuotojai atlieka itin mažai funkcijų, iš esmės tik budi, tad užtenka vieno darbuotojo, kuris gebėtų suteikti pirmąją pagalbą ir iškviešti GMP.

5.5.5. *Priverstinis hospitalizavimas: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija*, informuodama apie galimybę įtvirtinti priverstinai hospitalizuoto asmens teisę skųsti teismo išduotą leidimą pratęsti jo priverstinį hospitalizavimą ir gydymą, pateikė nuomonę dėl kitų galimų priverstinio hospitalizavimo teisinio reguliavimo pakeitimų: trijų gydytojų komisijos sprendimo reikalavimas dėl pirminio hospitalizavimo, atskyrimas tarp priverstinio hospitalizavimo ir priverstinio gydymo, žodinio proceso tvarka teisme ir būtinas asmens dalyvavimas, 5 darbo dienų terminas sprendimui priimti. Priėmus šiuos pakeitimus, ministerijos nuomone, teismo sprendimo dėl priverstinio hospitalizavimo ir gydymo pratęsimo apskundimo apeliacine tvarka galimybė prarastų savo aktualumą. Šiuos pakeitimus pagal kompetenciją turėtų inicijuoti Sveikatos apsaugos ministerija.

Šiaulių ligoninė dėl rekomendacijos pasirašytinai informuoti priverstinai hospitalizuotus asmenis apie teismo posėdį, kuriame bus sprendžiamas jų priverstinio hospitalizavimo ir gydymo pratęsimo klausimas, ir apie teisę jame dalyvauti, nurodė, kad ši asmenų teisė užtikrinama apie teismo posėdį pranešant žodžiu.

5.6. Dėl suvaržymo priemonių taikymo

5.6.1. **Paberžės GB** rašte dėl rekomendacijų įgyvendinimo teigiama, kad užtikrinta, jog medicininiai diržai būtų taikomi tik esant būtinybei ir su gydytojo nurodymų. Taip pat nurodyta, kad jų panaudojimas bus registruojamas atskirame žurnale.

Panašūs pokyčiai minimi ir **Dūseikių GN** atsakyme: čia buvo pataisytas gyventojų perkėlimo į intensyvaus stebėjimo kambarį tvarkos aprašas, pagal kurį intensyvus stebėjimas taikomas tik asmens sveikatos priežiūros specialisto sprendimu, taip pat papildytas atitinkamas registravimo žurnalas įtraukiant grafą dėl suvaržymo priemonių taikymo aplinkybių.

Šiaulių ligoninė nurodė, kad sveikatos priežiūros veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra nenumatyta fizinio suvaržymo atvejus registruoti specialiame žurnale. Dėl rekomendacijos netaikyti pacientams pasivaikščiojimo lauke apribojimų, įstaiga informavo, kad yra kiekvienam pacientui rekomenduojamas atitinkamas klinikinis stebėjimo režimas (individualiai sudarius gydymo, slaugos ir psichosocialinės reabilitacijos planą, taip pat siekiant užtikrinti paciento ir jo artimųjų saugią terapinę aplinką bei vadovaujantis Šiaulių PK direktoriaus patvirtinta vidaus kokybės sistemos procedūra „Klinikinio stebėjimo režimai“), pagal kurį pasivaikščiojimais lauke ribojami iki tol, kol paciento sveikata pagerėja, t. y. kai atsiranda galimybė paskirti kitą klinikinio stebėjimo režimą.

Senelių namų „**Sevilis**“ atsakyme apie rekomendacijų įgyvendinimą teigiama, kad gyventojų kambarių rakinimo praktikos atsisakyta (raktai surinkti ir padėti pas socialinę darbuotoją).

5.7. Dėl tiekiamo maitinimo

5.7.1. Dėl rekomendacijos užtikrinti pacientams galimybę gauti maitinimą pagal religinius, kultūrinius ar kitokius įsitikinimus, **Šiaulių ligoninė** informavo, kad maksimaliai stengiamasi parinkti maitinimą pacientams pagal jų kultūrinius ir religinius įsitikinimus, pavyzdžiui, vegetariškus patiekalus, daugiau pieno produktų turinčią dietą, sudarytos galimybės turėti savo maisto (yra šaldytuvai, patalpos, indai; darbuotojai užtikrina tinkamas maisto laikymo sąlygas). Deja, nieko neminimą dėl pacientų galimybės teikti pasiūlymus dėl maitinimo.

Antavilių pensionatas nurodė, kad darbuotojai įpareigoti dažniau diskutuoti maitinimo klausimais su gyventojais, gyventojų taryba paskatinta aktyviau teikti siūlymus dėl maitinimo, gyventojams sudaryta galimybė teikti pageidavimus dėl maisto produktų ir (arba) patiekalų asortimento.

5.8. Dėl galimybės pateikti prašymus ir skundus

5.8.1. **Eišiškių GS** rekomendacijų įgyvendinimo rašte patikinta, kad gyventojai turi visas sąlygas laisvai bendrauti su įstaigos administracija, į kurią, bet kuriuo metu gali kreiptis žodžiu ar raštu, o iškilusios problemos pagal galimybes sprendžiamos greitai, tačiau nenurodyta, ar informaciniuose stenduose yra (ar bus) patalpinta informacija apie galimybę kreiptis į administraciją raštiškai.

Šiaulių ligoninė nurodė, kad įstaigoje atliekama pacientų pateiktų kreipimūsi analizė. Atsižvelgiant į Šiaulių PK pacientų apklausą, įvykdytą 2013 metais, informuojama, kad įsigyta įranga ir pradėta taikyti audiovizualinė bei vibroakustinė relaksacija, skyrių palatos aprūpintos užuolaidomis, tačiau nepateikiama informacija dėl kitų pacientų pateiktų pageidavimų bei jų įgyvendinimo ar neįgyvendinimo.

6. Remiantis įstaigų pateiktais duomenimis, darytina išvada, kad iš 84 teiktų rekomendacijų 67 rekomendacijos buvo įgyvendintos, 5 – neįgyvendintos ir 12 – įgyvendintos iš dalies.

Svarbu pažymėti, kad dėl neįgyvendintų ar iš dalies įgyvendintų Seimo kontrolierių rekomendacijų nuolat bendradarbiaujama su atsakingomis institucijomis ir teikiamos konsultacijos dėl tokių rekomendacijų pilno ir tinkamo įgyvendinimo.

IV. APIBENDRINAMOSIOS IŠVADOS DĖL ŽMOGAUS TEISIŲ PADĖTIES TIKRINTOSE ĮSTAIGOSE

7. Atlikus patikrinimus nustatyta, kad iš esmės lankytose įstaigose užtikrinamos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės. Dedamos pastangos gerinti asmenų laikymo sąlygas, kiek įmanoma, stengiamasi pašalinti nustatytus trūkumus.

Atsižvelgiant į sklandų bendradarbiavimą su kompetentingomis institucijomis ir jų reiškiamą pozityvų požiūrį į Seimo kontrolierių teikiamas rekomendacijas, tikėtina, kad padėtis ateityje tik gerės.

Seimo kontrolierius, Įstaigos vadovas

Augustinas Normantas